

esse in bono, amorem in malo. Sic autem nec ipsos auctores sæcularium litterarum locutos esse, certissimum est. Sed viderint philosophi utrum vel qua ratione ista discernant. Amorem tamen eos in bonis rebus et erga ipsum Deum magnipendere, libri eorum satis loquuntur. Sed Scripturas religionis nostræ, quarum auctoritatem cæteris quibusque litteris anteponimus, non aliud dicere amorem, aliud dilectionem vel charitatem, insinuandum fuit. Nam et amorem in bono dici, jam ostendimus. Sed ne quis existimet amorem quidem et in bono et in malo, dilectionem autem non nisi in bono esse dicendam, illud attendat quod in Psalmo scriptum est: « Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam¹. » Et illud apostoli Joannis: « Si quis dilexerit mundum, non est dilectio Patris in eo². » Ecce uno loco dilectio et in bono et in malo. Amorem autem in malo, (quia in bono jam ostendimus,) ne quisquam flagitet, legat quod scriptum est: « Erunt enim homines se ipsos amantes, amatores pecuniæ³. » Recta itaque voluntas est bonus amor, et voluntas perversa malus amor. Amor ergo inhians habere quod amatur, cupiditas est; id autem habens eoque fruens, lætitia est: fugiens quod ei adversatur, timor est; idque si acciderit sentiens, tristitia est. Proinde mala sunt ista, si malus est amor; bona, si bonus. Quod dicimus, de Scripturis probemus. Concupiscit Apostolus dissolvi, et esse cum Christo. Et, « Concupivit anima mea desiderare judica tua⁴: » vel si accommodatius dicitur: « Desideravit anima mea concupiscere judicia tua⁵. » Et, « Concupiscentia sapientiæ perducit ad regnum⁶. » Hoc tamen loquendi obtinuit consuetudo, ut si cupiditas vel concupiscentia dicatur, nec addatur cujus rei sit, non nisi in malo possit intelligi.

¹ Psal. x, 6. — ² I. Joan. ii, 15. — ³ 2 Tim. ii, 2. — ⁴ Philip. i, 23. — ⁵ Psal. cxviii, 20. — ⁶ Sap. vi, 21.

Lætitia in bono est: « Lætamini in Domino, et exultate » justi¹. » Et, « Dedisti lætitiā in cor meum². » Et, « Adimplebis me lætitia cum vultu tuo³. » Timor in bono est apud Apostolum, ubi ait: « Cum timore et tremore » vestram ipsorum salutem operamini⁴. » Et, « Noli altum » sapere, sed time⁵. » Et, « Timeo autem, ne sicut serpens » Evam seduxit astutia sua, sit et vestræ mentes corrumpantur a castitate, quæ est in Christo⁶. » De tristitia vero, quam Cicero magis ægritudinem appellat⁷, dolorem autem Virgilius, ubi ait: « Dolent gaudentque, » (sed ideo malui tristitiam dicere, quia ægritudo vel dolor usitatius in corporibus dicitur), scrupulosior quæstio est, utrum inveniri possit in bono.

CAPUT VIII.

De tribus perturbationibus, quas in animo sapientis Stoici esse voluerunt, excluso dolore sive tristitia, quam virtus animi sentire non debeat.

QUAS enim Græci appellant *ὀδυροδίας*, latine autem Cicero constantias nominavit⁸, Stoici tres esse voluerunt, pro tribus perturbationibus in animo sapientis, pro cupiditate voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem: pro ægritudine vero vel dolore, quam nos vitandæ ambiguitatis gratia, tristitiam maluimus dicere, negaverunt esse posse aliquid in animo sapientis. Voluntas quippe, inquit, appetit bonum, quod facit sapiens. Gaudium de bono adeptum est, quod ubique adipiscitur sapiens. Cautio devitat malum, quod debet sapiens devitare. Tris-

¹ Psal. xxxi, 11. — ² Id. iv, 7. — ³ Id. xv, 10. — ⁴ Philip. ii, 12. — ⁵ Rom. xi, 20. — ⁶ 2 Cor. xi, 3. — ⁷ Lib. Cic. iii et iv. Tusc. — ⁸ Id. iv.

titia porro quia de malo est, quod jam accidit; nullum autem malum existimant posse accidere sapienti: nihil in ejus animo pro illa esse posse dixerunt. Sic ergo illi loquuntur, ut velle, gaudere, cavere negent, nisi sapientem: stultum autem non nisi cupere, lætari, metuere, contristari. Et illas tres esse constantias, has autem quatuor perturbationes secundum Ciceronem, secundum plurimos autem passiones. Græce autem illæ tres, sicut dixi, appellantur *σοφία*; istæ autem quatuor *πάθη*. Hæc locutio utrum Scripturis sanctis congruat, cum quærerem quantum potui diligenter, illud inveni quod ait Propheta: « Non est gaudere impiis, dicit Dominus¹: » tanquam impij lætari possint potius quam gaudere de malis, quia gaudium proprie bonorum et piorum est. Item illud in Evangelio: « Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, » hæc et vos facite illis²: » ita dictum videtur, tanquam nemo possit aliquid male vel turpiter velle, sed cupere. Denique propter consuetudinem locutionis nonnulli interpretes addiderunt bona, et ita interpretati sunt: « Quæcumque vultis ut faciant vobis homines bona. » Cavendum enim putaverunt, ne quisquam inhonesta velit sibi fieri ab hominibus, ut de turpioribus taceam, certe luxuriosa convivia, in quibus se, si et ipse illis faciat similia, hoc præceptum existimet impleturum. Sed in græco Evangelio, unde in latinum translatum est, non legitur, « Bona: » sed, « Quæcumque vultis ut faciant vobis » homines, hæc et vos facite illis: » credo propterea, quia in eo quod dixit, « Vultis, » jam voluit intelligi « Bona. » Non enim ait: Cupitis.

II. Non tamen semper his proprietatibus locutio nostra frenanda est, sed interdum his utendum est: et cum legi-

¹ Isai. XLVIII, 21. et LVII, 21. juxta LXX. — ² Matth. VII, 12. et Tob. IV, 16.

mus eos, quorum auctoritati resultare fas non est, ibi sunt intelligendæ, ubi rectus sensus alium exitum non potest invenire: sicut ista sunt quæ exempli gratia partim ex Propheta, partim ex Evangelio commemoravimus. Quis enim nescit impios exultare lætitia? Et tamen, « Non est gaudere impiis, dicit Dominus. » Unde, nisi quia gaudere aliud est, quando proprie signateque hoc verbum ponitur? Item quis negaverit non recte præcipi hominibus, ut quæcumque sibi ab aliis fieri cupiunt, hæc eis et ipsi faciant: ne se invicem turpitudine illicitæ voluptatis oblectent? Et tamen saluberrimum verissimumque præceptum est: « Quæcumque vultis ut faciant vobis homines eadem et vos facite » illis. » Et hoc unde, nisi quia hoc loco modo quodam proprio voluntas posita est, quæ in malo accipi non potest? Locutione vero usitatore, quam frequentat maxime consuetudo sermonis, non utique diceretur: « Noli velle mentiri omne mendacium¹: » nisi esset et voluntas mala, a cujus pravitate illa distinguitur, quam prædicaverunt Angeli dicentes: « Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.² » Nam ex abundanti additum est, « Bonæ, » si esse non potest nisi bona. Quid autem magnum in charitatis laudibus dixisset Apostolus, quod non gaudeat super iniquitate³, nisi quia ita malignitas gaudet? Nam et apud auctores sæcularium litterarum, talis istorum verborum indifferentia reperitur. Ait enim Cicero orator amplissimus: « Cupio, Patres conscripti, me esse clementem⁴. » Quia id verbum in bono posuit, quis tam perverse doctus existat, qui non eum « Cupio, sed « Volo » potius dicere debuisse contendat? Porro apud Terentium flagitiosus adolescens insana flagrans cupidine:

Nihil volo aliud, inquit, nisi Philumenam⁵.
quam voluntatem fuisse libidinem, responsio quæ ibi servi

¹ Eccl. VII, 14. — ² Luc. II, 14. — ³ I Cor. XIII, 6. — ⁴ Cic. Orat. I. in Catilin. — ⁵ Terent. in Andria. act. II, sc. I.

ejus senioris inducitur, satis indicat. Ait namque domino suo:

Quanto satius est, id operam te dare
Istum qui amorem ex animo amoveas, quam id loqui
Quo magis libido frustra incendatur tua¹.

Gaudium vero eos et in malo posuisse, ille ipse virgilianus testis est versus, ubi has quatuor perturbationes summa brevitate complexus est:

Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque².

Dixit etiam idem auctor,

Mala mentis gaudia³.

III. Proinde volunt, cavent, gaudent et boni et mali; atque ut eadem aliis verbis enuntiemus, cupiunt, timent, lætantur et boni et mali: sed illi bene, isti male, sicut hominibus seu recta seu perversa voluntas est. Ipsa quoque tristitia, pro qua Stoïci nihil in animo sapientis inveniri posse putaverunt, reperitur in bono, et maxime apud nostros. Nam laudat Apostolus Corinthios, quod contristati fuerint secundum Deum. Sed fortasse quis dixerit illis Apostolum fuisse congratulatum quod contristati fuerint pœnitendo: qualis tristitia, nisi eorum qui peccaverint, esse non potest. Ita enim dicit: « Video quod Epistola illa, etsi ad horam » contristavit vos, nunc gaudeo, non quia contristati estis, » sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim » estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini » ex nobis. Quæ enim secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem impœnitendam operatur: mundi autem » tristitia, mortem operatur. Ecce enim id ipsum secundum » Deum contristari, quantam perficit in vobis industriam⁴. » Ac per hoc possunt Stoïci pro suis partibus respondere, ad hoc videri utilem esse tristitiam, ut peccasse pœniteat; in animo autem sapientis ideo esse non posse, quia nec peccatum in eum cadit, cujus pœnitentia contristetetur,

¹ Terent. in Andria. act. II, sc. 2. — ² Virg. Æneid. VI. — ³ Id. IV. — ⁴ 2 Cor. VII, 8-11.

nec ullum aliud malum, quod perpetiando et sentiendo sit tristis. Nam et Alcibiadem ferunt¹ (si me de nomine hominis memoria non fallit,) cum sibi beatus videretur, Socrate disputante, et ei quam miser esset, quoniam stultus esset, demonstrante, flevisse. Huic ergo stultitia fuit causa etiam hujus utilis optandæque tristitiæ, qua homo esse se dolet, quod esse non debet. Stoïci autem non stultum, sed sapientem aiunt tristem esse non posse.

CAPUT IX

De perturbationibus animi, quarum affectus rectos habet vita justorum.

I. Verum his philosophis, quod ad istam quæstionem de animi perturbationibus attinet, jam respondimus in nono hujus Operis libro, ostendentes eos non tam de rebus, quam de verbis cupidiores esse contentionis, quam veritatis. Apud nos autem juxta Scripturas sacras sanamque doctrinam, cives sanctæ Civitatis Dei in hujus vitæ peregrinatione secundum Deum viventes, metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque. Et quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Metuunt pœnam æternam, cupiunt vitam æternam: dolent in re, quia ipsi in semet ipsis adhuc ingemiscunt adoptionem expectantes redemptionem corporis sui²; gaudent in spe, quia fiet « Sermo, qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriam³. » Item metuunt peccare, cupiunt perseverare: dolent in peccatis, gaudent in operibus bonis. Ut enim metuant peccare, audiunt, « Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum⁴. » Ut cupiant perseverare, audiunt quod scriptum

¹ Cic. in IV. Tusc. — ² Rom. VIII, 23. — ³ 1 Cor. XV, 54. — ⁴ Matth. XXIV, 12.

est: « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit¹. » Ut doleant in peccatis, audiunt: « Si dixerimus quia » peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas » in nobis non est². » Ut gaudeant in operibus bonis, audiunt: Hilarem datorem diligit Deus³. « Item sicuti se infirmitas eorum firmitasque habuerit, metuunt tentari, cupiunt tentari: dolent in tentationibus, gaudent in tentationibus. Ut enim metuant tentari, audiunt: « Si quis praeoccupatus fuerit in » aliquo delicto, vos, qui spiritales estis, instruite huiusmodi » in spiritu mansuetudinis; intendens te ipsum, ne et tu » tenteris⁴. » Ut autem cupiant tentari, audiunt quemdam virum fortem Civitatis Dei dicentem: « Proba me Domine, et » tenta me; ure renes meos et cor meum⁵. » Ut doleant in tentationibus, vident Petrum flentem⁶: ut gaudeant in tentationibus, audiunt Jacobum dicentem: « Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis⁷. »

II. Non solum autem propter se ipsos his moventur affectibus, verumetiam propter eos, quos liberari cupiunt, et ne pereant metuunt, et dolent si pereunt, et gaudent si liberantur. Illum quippe optimum et fortissimum virum, qui in suis infirmitatibus gloriatur⁸, ut eum potissimum commemoremus, qui in Ecclesiam Christi ex Gentibus venimus, Doctorem Gentium in fide et veritate, qui et plus omnibus suis co-Apostolis laboravit⁹, et pluribus Epistolis populos Dei, non eos tantum, qui praesentes ab illo videbantur, verumetiam illos, qui futuri praevidebantur, instruxit; illum, inquam, virum, athletam Christi, doctum ab illo, unctum de illo¹⁰, crucifixum cum illo¹¹, gloriosum in illo¹², in theatro huius mundi, cui spectaculum factus est et Angelis et hominibus, legitime mag-

¹ Matth. x, 22. — ² I Joan. 1, 8. — ³ I Cor. ix, 7. — ⁴ Gal. vi, 1. — ⁵ Psal. xxv, 2. — ⁶ Matth. xxvi, 75. — ⁷ Jacob. 1, 2. — ⁸ 2 Cor. xii, 5. — ⁹ Id. xv, 10. — ¹⁰ Gal. 1, 12. — ¹¹ Id. 11, 19. — ¹² I Cor. iv, 9.

num agonem certantem, et palmam supernae vocationis in anteriora sectantem¹, oculis fidei libentissime spectant, « Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus², » foris habentem pugnas, intus timores³, cupientem dissolvi, et esse cum Christo⁴, desiderantem videre Romanos, ut aliquem fructum habeat⁵ et in illis, sicut et in caeteris gentibus; æmulantem Corinthios, et ipsa æmulatione metuentem, ne seducantur eorum mentes a castitate, quæ in Christo est⁶; magnam tristitiam et continuum dolorem cordis⁷ de Israëlitis habentem, « Quod ignorantibus Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non » essent subjecti⁸; » nec solum dolorem, verumetiam lucrum suum denuntiantem quibusdam, « Qui ante peccaverunt, et non egerunt poenitentiam super immunditia » et fornicationibus suis⁹. »

III. Hi motus, hi affectus de amore boni et de sancta charitate venientes, si vitia vocanda sunt, sinamus ut ea, quæ vere vitia sunt, virtutes vocentur. Sed cum rectam rationem sequantur istæ affectiones, quando ubi oportet adhibentur, quis eas tunc morbos seu vitiosas passiones audeat dicere? Quamobrem etiam ipse Dominus in forma servi agere vitam dignatus humanam, sed nullum habens omnino peccatum, adhibuit eas ubi adhibendas esse iudicavit. Neque enim in quo verum erat hominis corpus et verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Cum ergo ejus in Evangelio ista referentur, quod super duritiam cordis Judæorum cum ira contristatus sit¹⁰; quod dixerit: « Gaudeo propter vos, ut credatis¹¹; quod Lazarum suscitaturus etiam lacrymas fuderit¹²; quod concupiverit cum Discipulis suis manducare pascha¹³; quod pro-

¹ Philip. 11, 14. — ² Rom. xii, 15. — ³ 2 Cor. vi, 5. — ⁴ Philip. 1, 23. — ⁵ Rom. 1, 11. — ⁶ 2 Cor. xi, 2. — ⁷ Rom. ix, 2. — ⁸ I. i. x. 3. — ⁹ 2 Cor. xii, 21. — ¹⁰ Marc. 11, 5. — ¹¹ Joan. xi, 15. — ¹² Ib. d. 35. — ¹³ Luc. xxii, 15.

pinquante passione tristes fuerit anima ejus¹, non falso utique referuntur. Verum ille hos motus certæ dispensationis gratia, ita cum voluit suscepit animo humano, ut cum voluit factus est homo.

IV. Proinde, quod fatendum est, etiam cum rectas et secundum Deum habemus has affectiones, hujus vitæ sunt, non illius quam futuram speramus, et sæpe illis etiam inviti cedimus. Itaque aliquando, quamvis non culpabili cupiditate, sed laudabili charitate moveamur, etiam dum nolimus, flemus. Habemus ergo eas ex humanæ conditionis infirmitate: non autem ita Dominus Jesus, cujus et infirmitas fuit ex potestate. Sed dum vitæ hujus infirmitatem gerimus, si eas omnino nullas habeamus, tunc potius non recte vivimus. Vituperabat enim et detestabatur Apostolus quosdam, quos etiam esse dixit sine affectione². Culpavit etiam illos sacer Psalmus, de quibus ait: « Sustinui qui simul contristaretur, et non » fuit³. » Nam omnino non dolere, dum sumus in hoc loco miseriæ, profecto sicut quidam etiam apud sæculi hujus litteratos sensit et dixit⁴, non sine magna mercede contingit, immanitatis in animo, stuporis in corpore. Quocirca illa quæ *ἀπάθεια* græce dicitur, quæ si latine posset, impassibilitas diceretur, si ita intelligenda est, (in animo quippe, non in corpore accipitur,) ut sine his affectionibus vivatur, quæ contra rationem accidunt, mentemque perturbant, bona plane et maxime optanda est; sed nec ipsa hujus est vitæ. Non enim qualiumcumque hominum vox est, sed maxime piorum multumque justorum atque sanctorum, « Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in » nobis non est⁵. » Tunc itaque *ἀπάθεια* ista erit, quando

¹ Matth. xxvi, 38. — ² Rom. i, 31. — ³ Psal. lxxviii, 21. — ⁴ Creantor Academicus apud Cicer. iii. Tusc. iii — ⁵ Joan. i, 8.

peccatum in homine nullum erit. Nunc vero satis bene vivitur, si sine crimine: sine peccato autem qui se vivere existimat, non id agit, ut peccatum non habeat, sed ut veniam non accipiat. Porro si *ἀπάθεια* illa dicenda est, cum animum contingere omnino non potest ullus affectus, quis hunc stuporem non omnibus vitiis judicet esse pejorem? Potest ergo non absurde dici perfectam beatitudinem sine stimulo timoris et sine ulla tristitia futuram: non ibi autem futurum amorem gaudiumque quis dixerit, nisi omni modo a veritate seclusus? Si autem *ἀπάθεια* illa est, ubi nec metus ullus exteret, nec angit dolor, aversanda est in hac vita, si recte, hoc est, secundum Deum vivere volumus: in illa vero beata, quæ sempiterna promittitur, plane speranda est.

V. Timor namque ille, de quo dicit apostolus Joannes: « Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quia timor poenam habet; qui autem » timet, non est perfectus in charitate¹: » non est ejus generis timor, cujus ille quo timebat apostolus Paulus, ne Corinthii serpentina seducerentur astutia²; hunc enim timorem habet charitas, imo non habet nisi charitas: sed illius est generis timor, qui non est in charitate; de quo ipse apostolus Paulus ait: « Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timorem³. Timor vero ille castus » permanens in sæculum sæculi⁴, » si erit et in futuro sæculo, (nam quo alio modo potest intelligi permanere in sæculo sæculi?) non est timor exterrens a malo, quod accidere potest; sed tenens in bono, quod amitti non potest. Ubi enim boni adepti amor immutabilis est, profecto, si dici potest, mali cavendi timor securus est. Timoris quippe casti nomine ea voluntas significata est, qua

¹ 1 Joan. iv, 18. — ² 2. Cor. xi, 3. — ³ Rom. viii, 15. — ⁴ Psal. xviii, 10

metuebant, ac per hoc et cupiditas, et metus, tunc

nos necesse erit nolle peccare, et non sollicitudine infirmitatis, ne forte peccemus, sed tranquillitate charitatis cavere peccatum. Aut si nullius omnino generis timor esse poterit in illa certissima securitate perpetuorum felicitiumque gaudiorum; sic dictum est: « Timor Domini » castus permanens in sæculum sæculi, » quemadmodum dictum est, « Patientia pauperum non peribit in æternum¹. » Neque enim æterna erit ipsa patientia, quæ necessaria non est, nisi ubi toleranda sunt mala: sed æternum erit, quo per patientiam pervenitur. Ita fortasse timor castus in sæculum sæculi dictus est permanere, quia id permanebit, quo timor ipse perducit.

VI. Quæ cum ita sint, quoniam recta vita ducenda est, qua perveniendum sit ad beatam, omnes affectus istos vita recta rectos habet, perversa perversos. Beata vero eademque æterna amorem habebit et gaudium non solum rectum, verumetiam certum: timorem autem ac dolorem nullum. Unde jam apparet utcumque, quales esse debeant in hac peregrinatione cives Civitatis Dei, viventes secundum spiritum, non secundum carnem, hoc est, secundum Deum, non secundum hominem: et quales in illa, quo tendunt, immortalitate futuri sint. Civitas porro, id est, societas impiorum non secundum Deum, sed secundum hominem viventium, et in ipso cultu falsæ, contemptuque veræ divinitatis, doctrinas hominum dæmonumve sectantium, his affectibus pravis tanquam morbis et perturbationibus quatitur. Et si quos cives habet, qui moderari talibus motibus, et eos quasi temperare videantur; sic impietate superbi et elati sunt, ut hoc ipso in eis sint majores tumores, quo minores dolores. Et si nonnulli tanto immaniore, quanto rariore vanitate hoc in se ipsis adamaverint, ut nullo prorsus cri-

¹ Psal. ix, 19.

gantur et excitentur, nullo flectantur atque inclinentur affectu; humanitatem totam potius amittunt, quam veram assequantur tranquillitatem. Non enim quia durum aliquid, ideo rectum; aut quia stupidum est, ideo sanum.

CAPUT X.

An primos homines in paradiso constitutos nullis perturbationibus, prius quam deliquerint, affectos fuisse credendum sit.

SED utrum primus homo vel primi homines, (duorum erat quippe conjugium,) habebant istos affectus in corpore animali ante peccatum, quales in corpore spiritali non habebimus omni purgato finitoque peccato, non immerito quæritur. Si enim habebant, quomodo erant beati in illo memorabili beatitudinis loco, id est, paradiso? Quis tandem absolute dici beatus potest, qui timore afficitur, vel dolore? Quid autem timere aut dolere poterant illi homines in tantorum tanta affluentia bonorum, ubi nec mors metuebatur, nec ulla corporis mala valetudo; nec aberat quidquam, quod bona voluntas adipisceretur, nec inerat quod carnem animumve hominis feliciter viventis offenderet? Amor erat imperturbatus in Deum, atque inter se conjugum fida et sincera societate viventium, et ex hoc amore grande gaudium, non desistente quod amabatur ad fruendum. Erat devotio tranquilla peccati, qua manente nullum omnino aliunde malum, quod contristaret, irruerat. An forte cupiebant prohibitum lignum ad vescendum contingere, sed mori metuebant; ac per hoc et cupiditas, et metus jam tunc

illos homines etiam in illo perturbabat loco? Absit ut hoc existimemus fuisse, ubi nullum erat omnino peccatum. Neque enim nullum peccatum est, ea quæ lex Dei prohibet concupiscere, atque ab his abstinere timore pœnæ, non amore justitiæ. Absit, inquam, ut ante omne peccatum, jam ibi fuerit tale peccatum, ut hoc de ligno admitterent, quod de muliere Dominus ait: « Si quis viderit » mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est » eam in cordesuo¹. » Quam igitur felices erant primi homines, et nullis agitabantur perturbationibus animorum, nullis corporum lædebantur incommodis: tam felix universa societas esset humana, si nec illi malum, quod etiam in posteros trajecerunt, nec quisquam ex eorum stirpe iniquitatem committeret, quæ damnationem reciperet: atque ista permanente felicitate, donec per illam benedictionem, qua dictum est; « Crescite, et multiplicamini², » prædestinatorum sanctorum numerus completur, alia major daretur, quæ beatissimis Angelis data est: ubi jam esset certa securitas peccatorum neminem, neminemque moriturum: et talis esset vita sanctorum, post nullum laboris, doloris, mortis experimentum, qualis erit post hæc omnia in incorruptione corporum reddita resurrectione mortuorum.

¹ Matth. v, 28. — ² Gen. i, 28.

CAPUT XI.

De lapsu primi hominis, in quo bene condita natura est, nec potest nisi a suo Auctore reparari.

I. Sed quia Deus cuncta præcivit, et ideo hominem quoque peccaturum ignorare non potuit; secundum id quod præcivit atque disposuit Civitatem sanctam, eam debemus asserere, non secundum illud quod in nostram cognitionem pervenire non potuit, quia in Dei dispositione non fuit. Nec enim homo peccato suo divinum potuit perturbare consilium, quasi Deum quod statuerat mutare compulerit: cum Deus præsciendo utrumque prævenerit, id est, et homo, quem bonum ipse creavit, quam malus esset futurus, et quid boni etiam sic de illo esset ipse facturus. Deus enim etsi dicitur statuta mutare; (unde tropica locutione in Scripturis sanctis etiam pœnituisse legitur Deum¹;) juxta id dicitur, quod homo speraverat, vel naturalium causarum ordo gestabat; non juxta id quod se Omnipotens facturum esse præciverat. Fecit itaque Deus, sicut scriptum est, hominem rectum²; ac per hoc voluntatis bonæ. Non enim rectus esset, bonam non habens voluntatem. Bona igitur voluntas opus est Dei: cum ea quippe ab illo factus est homo. Mala vero voluntas prima, quoniam omnia mala opera præcessit in homine, defectus potius fuit quidam ab opere Dei ad sua opera, quam opus ullum. Et ideo mala opera, quia secundum se, non secundum Deum: ut eorum operum tanquam fructuum malorum voluntas ipsa esset velut

¹ Gen. vi, 6. et 1. Reg. xv, 11. — ² Ecc. vii, 30.